

Извјештаји о бојевима

ПОДГОРИЦА, 26. септембра. — Јутрос рано Њ. В. Краљ је са Књазом Мирком и пратњом са Крушевца изјахао на Горицу, бурно поздрављен путем од многобројног народа. На врху Горице, Краљ је сјахао и заузео мјесто, откуд се пружа поглед на Дечић и околна брда. Господар показује задовољство. Пратња нестрпљиво очекује да избију 8 часова, кад ће отпочети бој. Тачно на 8 часова загрмио је пуцањ нашега првога топа са Градине. Топ је испалио лично Књаз Петар. Краљ устаје, скида капу и крсти се; тако исто и сви присутни из пратње, међу којима су и војводе Божо и Шако Петровићи. Музика свира химну; хори се клицање. Граната из првог испаленог црногорског тона паде посред ушанчене турске батерије на Планиници. Уздиже се густо дим. Призор Величанствен. Свак убуђен. Краљ пажљиво посматра на дурбин даљи ток артиљеријског двобоја. Једна за другом, у краћим и дужим размацама времена, падају гранате из наших топова на Планиници. Турци одговарају, али веома ријетко и непоуздано. Одједном разруши наша граната главни шанац на Планиницу. Турски војници га у бјегству напустише. Топовска палба продужена је затим против Рогама. Битка се продужава даље на цијеломе фронту од Планинице готово до језера. Ефект наше артиљерије је јак. Послије, наши топови гађали су успјешно Дечић. Књаз Нашљедник као главнокомандујући, био је присутан боју, којим је сам рукводио са Какарицке Горе. Двобој артиљерије трајао је до саме ноћи. Турци слабо одговараху. По подне чула се испред Дечића јака пушчана палба. Краљ се на подне вратио на Крушевац, гдје су доцније приспјели Књаз Нашљедник и Књаз Петар. Краљ добија са свијех страна свијета телеграфске поздраве, који су пуни славе за Њега и одушевљења за Црну Гору.

МОЈКОВАЦ, 27. септембра. — Јуче око 8 сати изјутра, генерал Вукотић отпочео је топовску палбу на Мојковац. На глас топа одушевљење је било велико међу војском. Послије два сата упорне борбе Мојковац је био у нашим рукама, а мало доцније заузеле су све главне позиције на Тари и поврх Мојковца. Непријатељ и ако се упорно борио, бјежи пред нама без обзира. Заузев главне позиције ми смо ушли два сата у турску границу и утаборили се на Лепеновцу, три сата далеко од Бијелога Поља. Међу војском влада најбољи ред и необично одушевљење, и не гледајући на врло рђаво вријеме, а нарочито маглу, одржавају се изврсне везе међу лијеvim и десним крилом центра наше војске, у коме се налази главни штаб одреда источнога. Генерал Вукотић сада је издао нова наређења за даље кретање војске. Уз пут смо наилазили на мноштво мртвих и рањених непријатеља. Наших је свега 5 погинуло и 15 рањено.

ПОДГОРИЦА, 27. септембра (у вече). — Дечић пао јутрос на 9 часова. Око њега била је жестока борба. Артиљерија црногорска показала особит успјех. На утврђењу Дечића истакнут црногорски барјак, који се на дурбин из Подгорице лијепо види.

Командант Дечића пуковник Салих-един предао се са неколико официра и повише војника. Цио дан од раног јутра траје битка на цијелокупном фронту. Око Шипчаника пред вече најжешћи бој. Наши губитци на Дечићу знатни, особито у официрима. Губитци код непријатеља огромни. Број још непознат. Одушевљење због прве побједи код Дечића неописано. Тако рећи сва Подгорица прати ток борбе. Краљ пролазио цио дан кроз Зету; откуда слиједио битку. Насљедник и Књаз Петар обилазе позиције једну за другом. Наша војска држи се изванредно јуначки. Сав бојни stroj, распоред и уређење функционису са дивљења достојном брзином и тачношћу. Малисори јуначки потпомажу наше трупе. Пут за Тузе отворен. Бригадир Митар извјештава врховну команду да његова војска успјешно наступа према Тарабошу. Сјеверна наша војска пријешла је Тару. Источне трупе пријешле су у беранску нахију. До мрклог мрака чују се топовска и жива пушчана палба око Шипчаника. На Дечићу отета четири турска топа.

ПОДГОРИЦА, 28. септембра. — Пао је и Шипчаник, који је данас по подне заузет. Црногорска војска заузела га је на јуриш, који су војници извели неустрасиво са јединственим пожртвовањем. Нова црногорска генерација са својим сјајним побједима на Дечићу и Шипчанику показала се достојна својих славних предака са Граховца и Вучјег дола. И артиљерија и пјешадија стајаху на висини задатка. Кључ путева са сјеверне стране у Скадар у рукама је сада Црне Горе. Турци су се веома храбро бранили. Касно синоћ доведен је пред Господара на Крушевац командант Дечића, Салих-един, који се предао. Господар га је витешки примио.

КУЊЕ, 28. септембра. — Приморски одред заузео је цио простор од Каменичког Моста до преко Катрколе, а тако и од језера па до мимо Пет Убала. Одушевљење је војске изванредно. Свакоме дошла крила, а сви војници хитају да што брже до шанчева непријатељских дођу. Уз најстрменије литице јуре као равним пољем. Мухамеданско становништво истиче бијеле барјаке. Мало се ко брани осим војске, а јучер ни од стране војске није било великог отпора. До сада у колико се знаде, било је на нашој страни само три рањена.

ТЕЛЕГРАМИ

Бечког Кор.-Бироа

Цариград, 26. септембра. Сједница министарског савјета трајала је дванајест сати. Једном дијелу исте присуствовали су Махмут Шефкет-паша, и шефови и неки официри генералног штаба, али послједије издаска нијесу ништа саопштили. Турски листови доносе да су Црногорци синоћ опколили Беране. Државна архива из Берана пренесена је на сигурно мјесто.

Софија, 26. септ. Министарски савјет расправљао је о саопштеном предлетом јуче Гешову од стране посланика руског и аустро-угарског, али на жалост није нашао у њему оно што је очекивао, т. ј. прециз-

ности о реформама предложеним Турској и гаранције за њихово остварење. Прије него што донесе своју одлуку, министарски савјет хтио је да изменише мишљење са кабинетима у Биограду и Атини.

Беч, 27. септембра. Приликом расправе о иностраној политици у делегацијама, посланик Крамарж изразио је сумњу да ће кораци Русије и Аустро-Угарске код Балканских држава успјети. Без ефективне притиска на Турску неће се моћи задобити истините реформе, којима би се задовољили балкански народи. Турска не треба да тлачи хришћане. Поступак Бугара и Срба означава акт еманципације од Велесила. Ако балканске државе побједи, а настане Европа да им одузме присвојена земљишта, то би било злочинство против светскога мира на Балкану; не само с националног гледишта, већ и са

идеје цивилизације. Треба ли Турска да и даље влада над хришћанима, кад не може припознати равноправност својим поданицима због вјерских узрока? Не заборавимо да смо и ми хришћани и да цивилизација не може припознати робове. (Живо добрављење).

У званичној noti изјављује се да је објавила рата од стране Црне Горе у противности са одредбама хашке конвенције, пошто Црна Гора није апеловала на посредовање трећега прије но што је прибегла оружју. С друге стране, објавила рата говори о неспоразуму између Црне Горе и Турске, што доказује да нема разлога који би били тако озбиљни да се рат њима може оправдати. (Тако дакле, а није повриједи хашке конвенције, кад Турска прије објаве рата пријени грчке бродове? А анексија Босне и Херцеговине?! Ур.)

Биоград, 27. септембра. — Владни лист „Самоуправа“ јавља да је Пашић примио вербалну ноту упућену од посланика Аустро-Угарске и Русије, са којом се тражи одржање мира и територијалног status quo-a. Пашић је изјавио да ће доцније дати одговор српске владе. Према вијестима из Москве 20 хиљада руских добровољаца понуђени су се за рат против Турске.

Цариград, 27. септембра. — Листови доносе на основу приватних вијести, да су Арнаути под вођством Риза-беја кренули да уђу у Беране и да су наступили на црногорско земљиште. „Сабах“ држи да су Црногорци истовремено пријенили границу на страни Гусња. (Тако је. Ур.)

Солун, 27. септембра. — Есад-паша, који је наставио марш од Адхекисара пут Скадра, оставио је у околини Берана један баталјон да осигура пут, који је био нападнут од јаке чете Арнаута, те је имао велике губитке, али су и Арнаути такођер отјерани са знатним губитцима. Арнаути са Косова упутили су у Солун телеграме, изјављујући да су готови марширати против непријатеља, раме уз раме са Турцима. Регименте редифа из Пећи и Ђаковине са двије батерије позване су у Кипрли. Неке дивизије редифа кренуле су већ за Једрене.

Петроград, 27. септембра. — „Вјесник“ је овлашћен да саопшти, да су сви извјештаји њемачких листова о тобожњој мобилизацији Русије неосновани. Не само да нема мобилизације, већ и она која је била наређена у неким војним окружњима европске Русије, а о којој је саопштено било 30. септембра по новом, сад је довршена. Резервисти који су том приликом били позвати под оружје сад су отпуштени.

Цариград, 27. септембра. — Војно министарство саопштава, да се наставља жестока битка око Берана. Добровољци арнаутски и трупе низама, редифа и домобранаца стигли су у Беране, које још није околјено. Министарство објављује такође о мањим сукобима између чета и турскијех трупа на границама Бугарске, Србије и Грчке. Круже гласови да су турске трупе улегле у Подгорицу, али то још није званично потврђено. (Нека питају оне са Планинице, Дечића, Шипчаника и из Тузи, који ће их о томе најбоље извјештај и из Скадра гдје је турска војска. Ур.) Царска прада коју је испословао велики везир наређује да се позову и упуте на војште сви ђаци универзитета. Прва регимента артиљерије кренула је данас из Паре. Војно министарство спрема сазив домобранства. Порта је упутила Велесилама циркулар-

ну ноту у којој каже да и преко њеног мирног држања пред објавом рата од стране Црне Горе оставља моралну и материјалну одговорност нападачу. (Лако ћемо за то. Ур.)

Петрогр. „Вјесника“

Цариград, 26. септембра. — Решад паша вративши се из Уши, конферисао је са Норадунгијаном о условима мира с Италијом. Отоманска Агенција публикује текст објаве рата, коју је поднио црногорски отпратник послера.

Беч, 27. септембра. — Турска влада обећала је Палавићини-у, да ће задовољити главне захтјеве Малисора у погледу војне обавезе и привременог ослобођења од пореза.

Париз, 27. септембра. — Турска влада ставила је до знања Поенкаре-у своју намјеру о стављању на снагу закона од 1880. године у вилајетима.

Софија, 27. септембра. — Собрање је вотирало погребни кредит за рат. Сједнице истога су закључене.

Берлин, 27. септембра. — Сазонков је конферисао са представницима великих сила и балканских држава, те је изразио дописнику „Вјесника“ заједничку жељу Велесила за одржање status quo-a и интегритета Турске, изјавив у исто вријеме, да се може предвиђети да ће рат на Балкану остати локализован, јер ниједна Велесила неће узети учешћа у оружаном сукобу.

Цариград, 27. септембра. — Извјештаји са турске стране кажу, да су Црногорци напанули јучер на утирђење Калава (?), али да су били одбивени. Данас нападају Беране и битка се наставља. Амбасадори су израдили пројект реформа, који ће се подијелити Порти. Говори се да су српске трупе напаале јучер турске код Јавора, али да су одбивене. — 24. овог мјесеца у вече била је велика манифестација, коју су предводили чланови комитета „Јединство“ и „Напредак“. Манифестанти су продрли у дворште Порте, протестујући са пријетњама против апицирања члана 23. берлинског уговора. Велики везир и министар марине покушавали су да утишају руљу, обећавајући да се неће увести никакве реформе без одобрења парламента. (То ли су обећања Турске Велесилама, које сад чини? Ур.) Проглашено је опсадно стање. Младотурци проповиједају свети рат.

Биоград, 27. септембра. — Скупштина је одобрила ванредни кредит од 44 милиона динара.

Беч, 27. септембра. — Берхтолд је изјавио у делегацијама, да је Аустрија заштитница католичкијех Малисора и да се нада да ће концесије, које Турска истима чини, умирити Малесију. (Путигумане, не брину се за манастир. Црна Гора сама узима Малисоре у заштиту, за које се бори исто као и за своје сународнике. Ур.)

Из листова

Спљетско „Наше Јединство“ доноси овај лијепог чланак:

Хисторички часови

Нашега срца, нашега полета
У свијету нема! Аох Балкани!
Аох народи! Аох јунаци!
Што ви је?! Данас лежите тако
Свак да вас може гзгзити лако.
А кад би се ти јунаци
Слогом братском извезали,
Бине исток или запад
На сабаја дочекали.

Што се данас види на балкану
по програму је пјесника „Балкан-

ске Царице“, у горњим стиховима.

Послије толико вјекова куцнуо је хисторички час; никад овакав од пропасти царства бугарскога и српскога, Шишманова и Лазарева.

Слога балканских држава и народа закриљена и заштићена свијетлим бајунетама и грлима од топова, струји као да долази из далеким вјекова. као да пролази, као очај, повише колаца и тамница, повише гробља и расана, повише закланих, осакаћених, голих и босих покољења која су прошла испијајући до дна чашу чемернога Удеса, па се зауставља у Врхове Балкана, и ондале, да се послужимо стиховима Виктора Ига: разлијежу се њезини звуци као звуци идеалне фанfare са небеса, коју прате вјетрови. Тајанствен и божанствен орхестар... као да природна пјева генијалан стих Бранка...: „Турска глава сува, гроз њу горски вјетар дува“...

Турска се руши. Да, још је јака; али у свој јакости својој према сложним краљевинама на Балкану стоји као Каријатида с милијуном бајунета против милијуна противне јој војске, чиле и одушевљене, која хоће да са лица хришћанскога робља здере ујасни, мртвачки вео, и да му викне: „устани, живи у слободи“.

Или у вашим срцима Славјани и ових жала не разумијете звуке оне тајанствене и оне божанствене балканске фанfare, у којој глас црногорски је виолина дуже славјанске?

Спрема се јуриш на крволочне, на страховите, на окупне, у својој окупности на искрене Азијате, те чудне створове, и троме и бијесне, и ужасне и безћутне који су лећели и царства обарали, који би да још полете...

Јок! Заман им више.

Слога балканска сломиће им силу — и славиће триумф на колосалноме трофеју рушевина, гроба и Моћи Султана. — Слога ће проћи побједоносно кроз двије лецине, кроз савјест турску и кроз химбу јевропејску, а у ходу ће је пратити пјесма јадних, несретних, неосвећених... покољења, повише којих се од вјекова витла тама, да повуче за собом Сјену власти турске, и трулеж, и турбан Падишаха, а да ускрисује правду, закон, право — сатирано и гњечено силом силедија, којима је закон био у топузу, а Закон је њихов увијек испијао и испија крв раје хришћанске и славјанске.

Свијести ови дани, били благословљени, били свети!

Како нам у њима изгледа поносан, исправан на бијеломе своме хату — краљ Никола!

Стоји најљепши и највећи витез вијека и свога племена; стоји као божанствен: Дјело је ово Његово. Дјело жеља му и вапаја од прве младости, мұка и напора у задњим годинама; дјело за мир.

За мир!

Тражи он, траже с њим и сви други „поправку стања балканских хришћана“; то и ништа друго.

Измјену системе, не још географске карте. Траже мир, у промјени овога стања. Или је ово мир што је данас у Турској? Ова свирепства, клања, убијања, овај хаос и ова анархија у Турској — ово је Јевропи... мир. А гори је и ужас-

нији од икакова рата у доба варварска.

Против оваквога мира, за који је Јевропа, подигоше се за мир други, нови, прави, хришћански — пуци и војске балканске...; па: или ће Турска да попусти, или ће да клоне.

Нема јој више уфања у јевропске интриге по Балкану, да муте и завађају, нема јој више наде, да ће „ђаур на ђаура“, а да турска чалма стоји нетакнута.

Куцнуо је хисторички час. Највећи, најсвијетлији, најузвишенији у свима вјековима који су прохујали. Стоје сложни балкански пуци и балканске државе, да саме робљу помогну, и да се, ради њега, саме бране; робље и себе. Нијесу више ситна монета, да служе великим за курсу њиховим рачунима. Сила су данас и оне мале краљевине, Сила јака и моћна.

Слога их је у Силу претворила.

Били свети, били благословени ови свијетли, велики, хисторички часови!...

Дневник

У спомен 200-годишњице. Наш познати умјетник Михаило Врбница — академски сликар, у спомен 200-годишњице најславније побједо црногорске над Турцима, одржане на Царевом Лазу 29. јула 1712. године, познатом колоритношћу и хармонијом боја, оживио је великога вођу — побједоца Царева Лаза — насликао је Господара Владлику Данила.

Ову, у истини лијепу слику, откупио је Њег. Велич. Краљ Господар и дао смјестити у својој канцеларији.

Утисак који чини поменути рад, владарска појава Владичина, јака воља и одлучност коју му читамо у живим очима и лијепом смуглом лицу, — (црте својствене његовим потомцима срећновладајућој династији), све то свједочи о ријетком дару умјетника. Жалити је само што г. Врбница — аутор толиких одличних радова као: „Предаја града Никшића Књазу Николи“, Ропство Владике Данила“, „Сан Мандушића“, Велики портрет Краља Господара са нашим светињама на интергрунту — који краси салу Владинога Дома и многих других радова, — како чујемо ни до данас нема атеље-а, што јако омета његову продуктивност.

Немио случај. 25. ов. мјес. око 10 часова у вече извршио је у Подгорици самоубиство бриг. Блажо Бошковић командат II дивизије. Он је већ од неког времена патио од јаке неурастеније, те је ових посљедних дана, усљед великих напора, био ослабио тако да се једва могао кретати, што је ваљда и проузроковало, да у наступу јаче нервозе одузме себи живот. Покој му души!

Добровољци. Сваког дана стижу нови пријавници, да се уписују у добровољце, те се исти упућују у Бар, гдје је образована добровољачка легија, под управом г. серд. Рада Пламенца и г. команд. Стева Јовићевића.

Проношење гласова. Многи, који су неупућени у тачне вијести које долазе са бојишта, проносе их сваки на своју руку, те тако и круже моментано поједине версије, које се послје опровргавају. Нека наша публика буде стрпљива, па ћемо је извјештавати тачно о свему што нам се јави. —